

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

354 ק"ס 098 אמו"ר תש"ס נה ח' ת"פ י"א

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: רבה בר נחמני

ובמקרה שלנו הבנתם ההלכתית היתה לטמא, אף שדעתו של הקב"ה היתה לטהר אין לפסוק הלכה כמותו מפני שפסיקה זו סותרת את הבנתם של חכמי ישראל.

נמצא אם כן ההכרעה ניתנה לרבה, ואם רבה היה מכריע טמא נגד דעתו של בורא עולם, היה צריך הקב"ה לכופף דעתו ולהכריע כרבה, שהוא מחכמי ישראל. לכן נקרא רבה "שבור מלכא" כי בכוחו לשבור את דעתו של הקב"ה מלך העולם.

ויש להעיר, אחר שרבה הכריע "טהור" היה על הרמב"ם לפסוק כדעתו, אולם הרמב"ם (הלכות טומאת צרעת פרק ב הלכה ט) פסק: 'ספק שיער לבן קדם [לבהרת], ספק בהרת קדמה [לשיער לבן] - הרי זו טמא'. שואל הכס"מ את השאלה המתבקשת: איך חולק הרמב"ם על פסיקתו של רבה בר נחמני? ומתריך: כאשר פסק רבה בנידון ואמר 'טהור טהור' כבר היה במותו וגם עליו חל הכלל של 'לא בשמים היא'.

אלא שעדיין דבריו צריכים ביאור, שהרי בשמים נתנו את ההכרעה לרבה ולכן הוא הוצרך למות, כלומר בשמים ידעו שבעת אמירת הפסק, רבה יחשב כמת, ובכל זאת נתנו לו להכריע, וכיצד לא פסקינו כוותיה?

בשו"ת חתם סופר (ה"ו סימן ר"ח) מתריך: הרי בהמשך הגמרא מסופר כי לאחר שרבה מת נפל פתק משמים לתוך הישיבה בפומפדיתא והודיע כי 'רבה בר נחמני נתבקש לישיבה של מעלה'. ומוכח מכאן שלא היו עדים לדבר מותו של רבה שאם לא כן מדוע היה צריך פתק מן שמים? ואם כן כיצד נודע לחכמי הגמרא סיפור המחלוקת שהיתה בשמים? אלא על כרחך צריך לומר שהיה זה על ידי התגלות של אליהו הנביא, שבא לאחד מכותבי הגמרא וסיפר לו את סיפור המחלוקת ומותו של רבה. ונמצא שפסיקתו של רבה שפסק טהור לא התגלתה לבני אדם אלא על ידי שמים, ודבר שנתגלה על ידי מלאך אין אנו פוסקים ממנו הלכה למעשה, ולכן גם הרמב"ם לא סמך על פסיקתו של רבה (טהור) ופסק טמא (וכן כתב הגאון בעל ערוך השולחן, בספרו ערוך השולחן העתיד הלכות נגעים פרק פ"ג סעיף יג. אך בסעיף י"ד כתב שהיה שם אדם שראה את המעשה).

אולם יש להוכיח דלא כדברי החתם סופר על פי דברי החיד"א בביאור המשנה במסכת בבא מציעא (לז): שניים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר שלי מאתים, וזה אומר שלי מאתים, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. אמר רבי יוסי: אם כן מה הפסיד הרמאי? אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו.

א. מדוע נקרא "שבור מלכא":

הגמרא במסכת בבא בתרא (קטו:) אומרת: אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא, ומנו שמואל. איכא דאמר, אמר רב פפא: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא, ומנו רבה.

והנה בפרק על האמורא "שמואל" (הובא בעלון הקודם על שביעי של פסח) ביארנו מדוע שמואל קיבל את התואר "שבור מלכא", עתה נעמוד לבאר מדוע רבה קיבל את התואר "שבור מלכא"?

הגמרא במסכת בבא מציעא (י"א) מספרת, כי המלכות חיפשה את רבה בר נחמני, לאחר כמה בריחות ותפיסות, הגיע רבה בר נחמני למקום הנקרא "אגמא" על שם האגם שבו. שם, יושב רבה על ענף של עץ הדקל, והוגה בתורה, לבנתיים בשמים מתקיימת מחלוקת: בדיני צרעת קיים כלל: אם הבהרת קודמת בראייתה לשער הלבן, האדם הנוגע – טמא הוא. ואם להפך – השער לבן קדם לבהרת – האדם הנוגע טהור הוא. במקרה בו קיים ספק: אם הבהרת קדמה לשער לבן או להפך קיימת מחלוקת: הקדוש ברוך הוא אומר – טהור. וכל מתיבתא דרקייעא אומרים – טמא.

מכיון ש"תורה לא בשמים היא" (בבא מציעא נט.) רצו בשמים שרבה בר נחמני יכריע במחלוקת כיון שהוא היה "אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות" (ולקמן נבאר כיצד זכה למעלה זו). אך בשביל שיפסוק היו צריכים להביאו לשמים, לכך שלחו את מלאך המוות שיביא את רבה לשמים. למלאך המוות היתה בעיה: רבה למד תורה. וכידוע, הלומד תורה אין מלאך המוות שולט בו, ולכן נענעה המלאך את הקנים מתחת לרבה, רבה שחשב שאלו השליחים מטעם המלכות פחד ואמר: אוי לו לאדם שנתפס בידי המלכות שעדיף לו שימות, במותו אמר רבה 'טהור טהור', כשכוונתו לדיון בשמים. ואז יצאה בת-קול וקראה: 'אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור, ויצאת נשמתך בטהור'.

שואל הר"ן בדרשותיו (ד"ה ז'), אחר שנתגלה דעתו של הקב"ה מחבר התורה כי דעתו לטהר כיצד מתיבתא דרקייעא חלקו עליו עד שהיה צריך את הכרעתו של רבה?

אלא אחר שניתנה תורה לחכמי התורה, ניתן להם גם כח הפסיקה וההכרעה וכביכול בורא עולם מבטל דעתו לדעתם, ועל חכמי התורה לפסוק הלכה רק על פי שכלם והבנתם ועל פי הכללים שהורישו להם קודמיהם עד משה רבינו. ולכן גם בפמליא של מעלה אף שכבר יצאו חכמי ישראל מן העולם הזה, אין בידם לפסוק הלכה אלא על פי הבנת שכלם.

ומעיר החיד"א (פתח עינים בבא מציעא שם ובשבת קה). על פסק זה - "יהא מונח עד שיבא אליהו" - מדברי הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ט ה"ד) בדיני נבואת הנביא: "וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה, או שאמר בדין מדיני תורה שה' ציוה לו שהדין כך הוא, והלכה כדברי פלוני, הרי זה נביא השקר - ויחנק, אע"פ שעשה אות, שהרי בא להכחיש התורה שאמרה (דברים ל, יב) 'לא בשמים היא', ולכאורה, כשיבא אליהו ויאמר בנבואה למי שייך המנה או הכלי, מדוע נכריע ע"פ דבריו בדיני התורה, הלא "לא בשמים היא".

וכתב להוכיח מזה כדברי המשנה למלך (פ"ט מהל' אישות ה"ו), וז"ל: "דבספק דמציאות שייך לומר 'אם יבא אליהו וכו', אבל בספקא דדינא לא שייך לומר 'אם יבא אליהו'..." והיינו, שיש חילוק בין ספק במציאות לספק ומחלוקת בדין והלכה, ולא נאמר הכלל של "לא בשמים היא" אלא בבירורי הלכה ודין, וכגון כשנחלקו חכמי ישראל באחד מדיני התורה כיצד להתנהג בו, ובא הנביא לומר בנבואתו שהלכה כאחד הצדדים, אין סומכים עליו. משא"כ כשאינו בא לברר כי אם את מציאות הדברים - סומכים עליו, ובכגון זה לא נאמר תורה "לא בשמים היא", שהרי אין עצם הנבואה מכריע בגופה של תורה.

ואם כן במקרה של רבה, אם אליהו הנביא רק בא וגילה לנו מה היתה המציאות, ניתן לפסוק כפי המציאות שהוא גילה וממילא נדחה תירוצו של החת"ס.

הסבר נוסף מדוע נקרא רבה בשם "שבור מלכא", הגמרא בסוכה (כו:): אמר אב"י: שנתיה דמר (רש"י: רבה בר נחמני) כדרב ודרב כדרבי, ודרבי כדדוד, ודוד כדסוסיא ודסוסיא שיתין נשמי.

וכתב רש"י: כרב - דממנו למד מדת שינתו, שהיה ישן רב ביום כשיעור זה. דרב כרבי - ורב למדה מרבינו הקדוש, שגדל אצלו. ורבי כדוד - כך קיבל מאבותיו, שזו היתה שינת דוד מלך ישראל. ע"כ.

והנה, רש"י פירש את דברי הגמרא שמדובר על שינת היום, שהיו ישנים ביום פחות משתין נשמי ומשמע שבליילה היו ישנים יותר. אולם ברמב"ם (פ"ד מהלכות דעות ה"ה) כתב שלא ישן ביום כלל, ודייק מכך האור שמח, שאף לא ישן פחות משתין נשמי, ומשמע שהרמב"ם למד שהגמרא עוסקת בשינת הלילה, שבליילה היו ישנים פחות משתין נשמי.

ומצינו אצל נפוליאון שהיה ישן מעט מאוד, וכשנשאל על כך הסביר: "עד שאני הגעתי להיות נפוליאון אתם רוצים שאני אלך לישון? בשעה שאני ישן אני כאחד האדם, רק שאני ער אני נפוליאון".

כלומר הבנה של מלך גוי היא כשאני ישן, אין תועלת ממני ומסתלקים ממני כל המעלות שלי. וכמו שמצינו במסכת סנהדרין (עא:): "ושינה לרשעים, הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם".

אולם מאידך מצינו בט"ז (אבהע"ז סימן כ"ה סק"א): ודכוותיה מצינו שכתב הרמב"ם על פסוק "בכל דרכיך דעהו", דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת, יש לו שכר כמו שמתענה. ודברים אלו אסמכת' אקרא "שוא לכם משכימי קום וכו'", דהיינו שיש ת"ח מנדדין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה, ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשתי שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה. על כן אמר: "שוא לכם" - דהיינו בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילה וממעטים שנתם, זה בחנם, "כי כן יתן ה' לידידו שינה", דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה. עכ"ל.

הרי לנו כי אכן ראוי לישון כראוי, אם כוונתו לשם שמים כדי שיהיה לו כח לעבוד את השי"ת.

רבה הלך בשיטת מלך גוי (ויש לזה אמסכתא בגמרא בסנהדרין כנזכר), שכאשר אני ישן אין תועלת בי, ולכן נקרא בשמו של מלך גוי.

טעם שלישי מדוע נקרא רבה שבור מלכא, וזאת על פי דברי הגמרא בהוריות (יד.) מביאה, שרבה רב יוסף התמודדו על מקום ראשות הישיבה, שהאחד רב יוסף הצטיין במעלת "סיני" שהיה בקי גדול ואילו רבה הצטיין כ"עוקר הרים", הלכו ושאלו את חכמי ארץ ישראל את מי להעדיף סיני או עוקר הרים, והשיבו להם: סיני, כיון שהכל צריכים למארי חטיא. ולפי תשובה זו היו צריכים למנות את רב יוסף, אבל רב יוסף מגודל ענוותנותו סירב ולכן מינו את רבה בר נחמני שנעשה ראש ישיבה למשך עשרים ושתיים שנה. ורק לאחר פטירתו קיבל רב יוסף את ראשות הישיבה למשך שנתיים בלבד.

נמצא כי רוב חייו היה רבה ראש ישיבה במשך עשרים ושתיים שנה.

וכתב המקנה (פיתחא זעירא אות מ"ג) לבאר את דברי הגמרא (חגיגה טו:; מועד קטן יז:): אמר רבי יוחנן: "תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" - אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו מפיהו וכו'. נראה הא דדימה אותו למלאך ענינו דכתיב "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", כי האדם נקרא מלאך על ידי עסקו בתורה הוא מתעלה בכל יום ממדריגה למדריגה כדכתיב "יום ליום יביע אומר וגו'" והמלאכים נקראים "עומדים" שעומדים במדריגה אחת כשעה שנבראו וכו'. וכוונת ר' יוחנן שהרב בשעה שמלמד לתלמידיו ישים כל מגמת פניו להעלות את תלמידיו ולהסבירם בפנים יפות ולא יחשוב באותו שעה תועלת עליות עצמו כי חשבו עליות עצמו הוא מניעת עליות תלמידיו וצריך להיות באותו שעה כמלאך הנקרא עומד ולא יחשוב הרב כי בזה יתמעט חכמתו על זה נאמר "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר", כפירוש רש"י בפרשת בהעלותך: ושמתי עליהם למה משה דומה באותו שעה לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום.

נמצא כי רבה אשר היה ראש ישיבה במשך עשרים ושתיים שנה, מסר את עצמו עבור תלמידיו, שכל הזמן העניק ונתן מעצמו עבור זולתו, בלי לקבל. ומצינו בנדרים (כד:): "לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי". כלומר "מלך" - נותן בלי לקבל, כך ראש ישיבה נותן לתלמידיו בלי לקבל, וזהו רבה שרוב ימיו היה ראש ישיבה, לכן נקרא בשמו של מלך הנותן בלי לקבל.

ב. עשיית חסד אצל רבה:

הגמרא בראש השנה (יח:): מביאה: רבה ואב"י מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אב"י דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין.

וגמרא זו פלא היא וכי אפשר לומר כי רבה לא עסק בחסד? והרי גידל ואימץ את האמורא הקדוש אב"י אשר היה יתום? וכן הגמרא במסכת סוכה (מט:): ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא וכו'. איכא דאמרי: תורה ללמדה, זו היא תורה של חסד. שלא ללמדה, זו היא תורה שאינה של חסד. ע"כ. והרי רבה שימש ראש ישיבה במשך עשרים ושתיים שנה, ובהן הרבה ללמד תורה ברבים, ודאי עסק בתורת חסד?

ובפרט שגמרא מפורשת היא שרבה עשה חסד, מובא במסכת סנהדרין (צח:): אמר עולא: ייתי ולא איחמיניה. וכן אמר רבה: ייתי ולא איחמיניה. רב יוסף אמר: ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה. אמר ליה אב"י לרבה: מאי טעמא? אילימא משום חבלו של משיח, והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים ומר הא תורה והא גמילות חסדים אמר ליה: שמא יגרום החטא כדרבי יעקב בר אידי דרבי יעקב בר אידי רמי כתיב הנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר

תלך וכתוב וירא יעקב מאד ויצר לו שהיה מתיירא שמא יגרום החטא.

הרי לנו שאביי מעיד על רבה שהיה עסוק בתורה ובגמילות חסדים?

ונראה ליישב על פי הגמרא בשבת (קנו): האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא. אמר רבי: אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא אמר רבה: אנא במאדים הואי. אמר אביי: מר נמי עניש וקטיל. ע"כ.

הרי לנו כי רבה נולד במזל מאדים, ואף אביי מעיד כי מהתנהגותו עם תלמידיו, שמרבה להקפיד עליהם ולהענישם, נראה כי נולד במזל מאדים (ומבואר במגילה ז: שקם ושחטיה לרבי זירא בסעודת פורים).

לפי זה יש לומר כי רבה היה מרבה בעשיית חסד, אולם כוונתו בעשיית החסד לא היתה לשם שמים, אלא כדי שלנות את טבעו האכזרי שבא לו מחמת מזלו, וחסד כזה שנעשה עבור תגמול, יש בו פגם, לכן כדי להינצל מחבלי משיח, חסד כזה ראוי והגון, אולם כדי להינצל מהקללה של בית עלי לא די בזה, אלא צריך חסד רק לשם שמים, וזה היה חסר לרבה ולכן נפטר בגיל ארבעים.

ג. יחיד בנגעים ובאהלות:

הגמרא בשבת (קנג). מביאה שאביי אמר לרבה: כגון מר שכל תושבי עירו פומבדיתא שונאים אותו [וביאר רש"י: משום דמוכח להו במילי דשמיא, ובני פומבדיתאי רמאין הן, כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין קכז). פומבדיתאי לויך שני אושפיזין], מאן אחים הספידיא (מי יוכל להספיד ולגרום לאנשים להתחמם ולבכות על פטירתו)? השיב לו רבה: מספיק אם אתה ורבה בר רב חנן תספידו אותי כראוי. ע"כ. נמצא כי רבה מחמת שהיה מוכיח את אנשי עירו, היו אנשי עירו שונאים אותו עד כדי כך שבהלוייתו לא יבכו.

כמו כן אביי במסכת כתובות (קה): אומר, כי תלמיד חכם האהוב על בני עירו סימן שאינו מוכיחם כראוי, ותלמיד חכם צריך שבני עירו ישנאו אותו.

וצריך להבין מדוע באמת לא ניתן להוכיח את הציבור ושיקבלו את דבריו ויחזרו בהם ממעשיהם הרעים, מדוע יש צורך שיבואו לידי שנאה לחכם?

ונראה לבאר על פי מה שכתב רבינו יוסף חיים בספרו אדרת אליהו (פרשת קרח דף קו סוף ע"ד): הצדיק מסתמא יש לו מחשבות טובות הרבה שתמיד מחשב לעשות מצוות ומקוה למצות תמיד בלא הפסק, ובודאי שאי אפשר לו לקיים כל מחשבותיו בפועל לעשותם ממש וכו', ואמרו רז"ל שהמספר לשון הרע על חבירו לוקח ממנו כל מצוותיו (חובת הלבבות שער הכניעה פרק ז', אורחות צדיקים שער הענוה. מגיד מישרים למן הבית יוסף פרשת ויקהל). והנה הרשע ודאי רוב המצוות שעושה הגם שהמעשה טוב עם כל זה המחשבה היא רעה שמכוין בה פניות זרות ורעות ואינו חושב לשם שמים, ואם כן השתא זה הצדיק שנוטל מצות הרשע, נמצא שיש לו הרבה מצוות שהם חסרים מהמחשבה, והשתא מאחר שהם שלו וזכה בהם, אזי הקב"ה מצרף מחשבה שלו עם אותם מעשים טובים של הרשע, ואם נהיה אצל הצדיק מצוה שלימה. עיין שם שהאריך.

נמצא אם כן שרצתה ההשגחה שאותו צדיק יזכה לקבל את מצוותיהם של אותם רשעים, לכן נכנסת בלבם שנאה לחכם ומדברים עליו לשון הרע, וככה הוא זוכה לקבל את מצוותיהם. ולכן רבה זכה למצוות רבות על ידי שדיברו עליו לשון הרע.

חשבתי בדרך זו לבאר את סמיכות שתי הברכות "למינים ולמלשינים" לברכת "על הצדיקים", שכן כתב האר"י הקדוש בשער הכוונות (דרושי העמידה דרוש ו'): אך אמנם הכוונה היא כי כאשר האדם חוטא לפעמים ועושה עבירות המכבה את המצות אז מונע מעצמו שכר מצותיו שעשה. והנה ביני ביני

כל זמן שלא שב בתשובה אותם האורות והמלאכים והסניגורים הנעשים מאותם המצות שעשה ניתנים לצדיק הראויים לו כפי מה שגזרה חכמתו ית' בסוד "יכין רשע וצדיק ילבש". אמנם יש איזה צדיקים גדולי המעלה שאינם רוצים ליהנות מזולתם אלא משלהם וכשלוקחים ההארות הנז' הנה הם בידם בתורת פקדון בלבד בנאמנות וכאשר ישבו בעליהן בתשובה יחזירו להם אותם ההארות שלקחו מהם כנז' ולכן אנו מתפללין לפניו ית' כי הנה אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא וכמעט שהאדם מוכרח לחטוא ולכן אותם ההארות של חלקינו וגורלינו שהרווחנו ע"י מעשה המצות שעשינו בעוה"ז ואינם ניתנים לנו מחמת חטאתינו ישימם עם הצדיקים הגדולים הרשומים הנ"ל כדי שיהיו ההארות ההם קיימת וכאשר נשוב בתשובה יחזירו לנו ולא ישים חלקינו עם זולתם דהיינו אותם שלא יחזירו לנו. ע"כ.

לפי זה יש לומר שאנו מבקשים שאם ח"ו נכשלנו בחטא לשון הרע על צדיקים, שיהיה זה מאותם צדיקים שאינם רוצים ליהנות ממתנתם של אחרים, וממילא לא נאבד את חלקנו בדיבור של לשון הרע.

אחר שביארנו את שכרו של רבה על ידי שדיברו עליו לשון הרע, נבין מדוע זכה רבה להיות "יחיד בנגעים יחיד באהלות" (בבא מציעא פו.). כיון שהיו בני עירו מרבים לדבר עליו לשון הרע, והוא שותק ומבליג, והרי הנגעים באים כעונש למדברי לשון הרע, וממילא הצדיקים שמדברים עליהם לשון הרע ושותקים, הם זוכים להבין את ההלכות החמורות של נגעים ואהלות.

בזה נבין עוד, מה שמובא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים א ח, ויילקוט שמעוני תהלים פרק א', רמז תר"ג) שדוד המלך ע"ה ביקש מלפני הקב"ה: שכל הקורא בספר תהלים יטול שכרו כאילו עוסק בנגעים ואהלות. עיי"ש. וזאת משום שדואג האדומי דיבר לשון הרע על דוד המלך בענין נוב עיר הכהנים. לכן זכה דוד המלך לשכר שאמירת תהילים יתחשב כלימוד נגעים ואהלות דוקא ולא מסכתות אחרות.

כמו כן מצינו בענייניו של רב פפא שזכה לשכר על שדיברו עליו לשון הרע והבליג, הגאון המהרש"ל בספרו ים שלמה (עמ"ס ב"ק ס"ו פ"י) מביא את דרשתו של הרמ"א – רבי משה איסרליש, שנאמרה בסיום מסכת, ושם הוא מסביר, מה הטעם שנהגו ישראל לאחר כל סיום מסכת, לצטט את כל עשרת בניו של רב פפא. יעו"ש בארוכה (עוד יעויין בשו"ת שם משמעון סימן י"ט שביא טעם נוסף בזה). ומציין שם הרמ"א, כי השם פפ"א הוא ראשי תיבות של "פה אל פה אדבר בו" (בהעלותך י"ב, ח'). את התואר בו בורא עולם נתן למשה רבינו. וצריך להבין כיצד זכה רב פפא לתואר נעלה זה?

ונראה לומר על פי דברי הגמרא בתענית (ט סוע"א): רב הונא בר מנוח ורב שמואל בר אידי ורב חייא מווסתניא הוו שכיחי קמיה דרבא, כי נח נפשיה דרבא אתו לקמיה דרב פפא, כל אימת דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו, הוו מרמזי אהדדי. חלש דעתיה. אקרויה בחלמיה "ואכחד את שלשת הרעים", למחר כי הוו מיפטרי מיניה אמר להו: לילזו רבנן בשלמא.

ומבאר המהרש"א, שרצה רב פפא להצילם ממיתה, בזה ששלח אותם מלפניו ויקבלו את הגלות במקום עונש מיתה.

לפי זה יש לומר, הרי בזה שדיברו עליו לשון הרע, אם כי בעקימת הגוף, די בזה כדי לפגוע ואכן חלשה דעתו של רב פפא. אולם רב פפא מחל להם ושלח אותם, כאשר הבליג ולא הגיב על שדיברו עליו לשון הרע, כשכר קיבל את מעלת "פה אל פה אדבר בו". כמו משה רבינו, שהתורה מעידה עליו "פה אל פה אדבר בו", דוקא לאחר שמרים הנביאה דיברה עליו לשון הרע, והוא שתק והבליג.